

*Ihmis-
oikeuksien
yleismaail-
mallinen
julistus*

SUOMEN
YK-LIITTO

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND

Julkaisija:

Suomen YK-liitto

www.ykliitto.fi

Johdanto: Sirpa Rautio

Paino: Sälekarin Kirjapaino Oy, Somero, 2016

ISBN: 978-952-5966-33-6

pdf: 978-952-5966-34-3

**TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN**

Johdanto

Suomi liittyi YK:n jäseneksi vuonna 1955 ja tuli sen myötä osaksi globaalia järjestelmää, johon myös ihmisoikeudet keskeisesti kuuluvat. YK:n peruskirjassa määritellään ihmisoikeudet yhdeksi YK:n kolmesta peruspilarista. Kaksi muuta pilaria ovat rauha ja turvallisuus sekä kehitys. YK:n sopimusjärjestelmä ja osana sitä YK:n monet ihmisoikeussopimukset tulivat jäsenyyden myötä Suomenkin ulottuville.

Ihmisoikeuksien sisältö ilmaistiin ensimmäisenä YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa. Julistus, johon YK:n koko ihmisoikeusjärjestelmä

pohjautuu, hyväksyttiin 10.12.1948 YK:n yleiskokouksessa yksimielisesti, joskin muutama jäsenvaltio pidättäytyi äänestämästä. YK:ssa oli jäseniä tuolloin vain 58 (vuonna 2016 jäseniä on 193). YK:n jäsenmaiden lisäksi myös kansalaisjärjestöt ja uskonnolliset ryhmittymät osallistuivat prosessiin neuvoa-antavassa roolissa.

Kysymys YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen oikeudellisesta velvoittavuudesta on avoin. Monien oikeusoppineiden mukaan julistus tai ainakin osa siitä on tullut osaksi kansainvälistä tapaoikeutta, minkä seurauksena julistus on oikeudellisesti velvoittava. Joka tapauksessa julistus on moraalisesti ja historiallisesti erittäin tärkeä asiakirja, ja sillä on ollut suuri merkitys ihmisoikeuksien normatiiviseen kehitykseen. Ihmisoikeuksien julistus on yksi maailman

eniten käännettyjä asiakirjoja ja vuoteen 2016 mennessä se on luettavissa jo reilusti yli 467 kielellä ja murteella. Sillä on ollut ja on edelleen suuri merkitys ihmisoikeuksien tunnettavuuden lisäämiseksi ympäri maailman.

Julistuksen keskeinen sisältö

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus sisältää 30 artiklaa, jotka tunnustavat kaikille ihmisille kuuluvat perusvapaudet ja ihmisoikeudet. Se sisältää kaiken tyyppisiä oikeuksia, myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien ohella. Julistuksen 1. artiklassa todetaan kaikkien ihmisten syntyvän vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. 2. artikla sisältää syrjimättömyyden periaatteen, jonka mukaan jokainen on oikeutettu kaikkiin täs-

sä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. Syrjimättömyyden periaate on yksi keskeisimmistä ihmisoikeusperiaatteista, joka toistuu myöhemmin laadituissa oikeudellisesti sitovissa YK-sopimuksissa, samoin kuin alueellisissa ihmisoikeussopimuksissa.

Julistuksen johdannossa painotetaan julistukseen sisältyvien oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista ja edistämistä valistamalla ja opettamalla. Jo tällöin tiedostettiin ihmisoikeuksien toteutuvan tehokkaasti vain, kun niiden sisältö tunnetaan. Eleanor Roosevelt, joka vaikutti merkittävästi ihmisoikeuksien julistuk-

sen syntyyn, sanoikin usein, että asiakirjat, joita ei tunneta ja ymmärretä ja joiden sisältämien tavoitteiden toteutumisesta ei vaadita, eivät ole juuri minkään arvoisia. Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutus on edelleen voimakkaasti esillä YK:n agendalla ja siitä on oma YK:n ihmisoikeuskasvatusta ja koulutusta koskeva julistuksensa, jonka YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 2011.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen sisältämät oikeudet on vahvistettu sittemmin sitovissa ihmisoikeussopimuksissa, joista kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS-sopimus) ovat keskeisimpiä. KP- ja TSS-sopimukset hyväksyttiin 1966 ja ne tulivat kansainvälisesti voimaan

1976. Suomen osalta kumpikin sopimus tuli myös voimaan 1976. Vuoden 2016 aikana juhlistettiin sopimusten 50-vuotista olemassaoloa niin kansainvälisesti kuin kotimaassakin.

Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille

Julistus ja nämä kaksi edellä mainittua sopimusta muodostavat YK:n ihmisoikeusjärjestelmän ytimen, johon muut sopimukset perustuvat (*International Bill of Human Rights*). Sopimusten toimeenpanoa valvovat asiantuntijoista koostuvat komiteat (YK:n ihmisoikeuskomitea ja TSS-komitea). Sopimusvalvontaelimet antavat yleiskommenteissaan ja suosituksissaan neuvoja siihen, mitä sopimusartikloiden sisältämät oikeudet tarkoittavat käytännössä.

Julistuksen sisältämät periaatteet ovat kestäneet hyvin ajan kulun ja se on edelleen hyvin merkittävä lähde ja inspiraatio ihmisoikeuksille. Sen sisältämät periaatteet ja tavoitteet eivät ole kuitenkaan kokonaan vieläkään toteutuneet ja toisaalta kehitys on tuonut mukaan uusia tarpeita. Teemojen kattavuutta pohdittaessa keskustelussa esiin nousevat usein esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet samoin kuin ikääntyneiden oikeudet.

Ihmisoikeusjulistuksen ydinsanoma on tänä päivänä yhtä ajankohtainen kuin silloin, kun se alun perin hyväksyttiin; ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia ja luovuttamattomia ja kuuluvat yhdenvertaisesti kaikille ihmisille.

Sirpa Rautio

Johtaja, Ihmisoikeuskeskus

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

Johdanto:

Kun ihmiskunnan kaikkien jäsenten luonnollisen arvon ja heidän yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksiensa tunnustaminen on vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan perustana maailmassa,

kun ihmisoikeuksia on väheksytty tai ne on jätetty huomiota vaille, on tapahtunut raakalaistekoja, jotka ovat järkyttäneet ihmiskunnan omaatuntoa, ja kun kansojen korkeimmaksi päämääräksi on julistettu sellaisen maailman luominen, missä ihmiset voivat vapaasti nauttia sanan ja uskon vapautta sekä elää vapaina pelosta ja puutteesta,

kun on välttämätöntä, että ihmisoikeudet turvataan oikeusjärjestyksellä, jotta ihmisten ei olisi pakko viimeisenä keinona nousta kapinaan pakkovaltaa ja sortoa vastaan,

kun on tähdellistä edistää ystävällisten suhteiden kehittymistä kansojen välille,

kun Yhdistyneiden kansakuntien kansat ovat peruskirjassa vahvistaneet uskonsa ihmisten perusoikeuksiin, ihmisyyksilön arvoon ja merkitykseen sekä miesten ja naisten yhtäläisiin oikeuksiin ja kun ne ovat ilmaisseet vakaan tahtonsa edistää sosiaalista kehitystä ja parempien elämisen ehtojen aikaansaamista vapaammassa oloissa,

kun jäsenvaltiot ovat sitoutuneet edistämään, yhteistoiminnassa Yhdistyneet kansakunnat -järjestön kanssa, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien yleistä

kunnioittamista ja noudattamista, ja,

kun yhteinen käsitys näiden oikeuksien ja vapauksien sisällöstä on mitä tärkein tämän sitoumuksen täydelliselle toteuttamiselle,

Niin sen vuoksi **yleiskokous** antaa **tämän ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen** kaikkien kansojen ja kaikkien kansakuntien tavoiteltavaksi yhteiseksi ohjeeksi, jotta kukin yksilö ja kukin yhteiskuntaelin pyrkiisi, pitäen alati mielessään tämän julistuksen, valistamalla ja opettamalla edistämään näiden oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista sekä turvaamaan jatkuvin kansallisin ja kansainvälisin toimenpitein niiden yleisen ja tehokkaan tunnustamisen ja noudattamisen sekä itse jäsenvaltioiden kansojen että niiden oikeuspiirissä olevien alueiden kansojen keskuudessa.

1. artikla

Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.

2. artikla

Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.

Mitään erotusta ei myöskään pidä tehdä sen maan tai alueen valtiollisen, hallinnollisen tai kansainvälisen aseman pe-

rusteella, johon henkilö kuuluu, olipa tämä alue itsenäinen, huoltohallinnossa, itsehallintoa vailla tai täysivaltaisuudeltaan minkä tahansa muun rajoituksen alainen.

3. artikla

Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

4. artikla

Ketään ei saa pitää orjana tai orjuutettuna, kaikki orjuuden ja orjakaupan muodot on kiellettävä.

5. artikla

Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.

6. artikla

Jokaisella ihmisellä on kaikkialla oikeus siihen, että hänet henkilönä tunnustetaan lain edessä.

7. artikla

Kaikki ovat tasavertaisia lain edessä ja oikeutetut erotuksetta yhtäläiseen lain suojaan. Kaikilla on oikeus tasavertaiseen suojaan tätä julistusta loukkaavaa syrjintää vastaan sekä kaikkea sellaiseen syrjintään tähtäävää yllytystä vastaan.

8. artikla

Jokaisella on oikeus tehokkaaseen hyvitykseen asianomaisessa kansallisessa tuomioistuimessa häneen kohdistuneista teoista, jotka loukkaavat hänelle valtiösäännöllä tai lailla turvattuja perusoikeuksia.

9. artikla

Ketään ei saa mielivaltaisesti pidättää, vangita tai ajaa maanpakoon.

10. artikla

Jokaisella on täysin tasa-arvoisesti oikeus siihen, että häntä oikeudenmukaisesti ja julkisesti kuullaan riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa hänen oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan määrättäessä tai häntä vastaan nostettua rikossyytettä selvitettäessä.

11. artikla

1. Jokaisen rikollisesta teosta syytteessä olevan henkilön edellytetään olevan syytön siihen asti kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti todistettu julkisessa oikeudenkäynnissä, jossa hänelle turva-

taan kaikki hänen puolustustaan varten tarpeelliset takeet.

2. Ketään ei pidä tuomita rangaistavaksi teoista tai laiminlyönneistä, jotka eivät kansallisen tai kansainvälisen oikeuden mukaan olleet rikollisia tekohetkellä. Myöskään ei pidä tuomita ankarampaan rangaistukseen, kuin mikä oli sovellettavissa rangaistavan teon suoritushetkellä.

12. artikla

Älköön mielivaltaisesti puututtako kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon älköönkä loukattako kenenkään kunniaa ja mainetta. Jokaisella on oikeus lain suojaan sellaista puuttumista tai loukkausta vastaan.

13. artikla

1. Jokaisella on oikeus liikkua vapaasti ja valita asuinpaikkansa kunkin valtion si-

sällä.

2. Jokaisella on oikeus lähteä maasta, myös omasta maastaan, ja palata maahansa.

14. artikla

1. Jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa.

2. Tähän oikeuteen ei voida vedota, kun on kysymys tosi epäpoliittisista rikoksista johtuvista syytteistä tai teoista, jotka ovat vastoin Yhdistyneiden Kansakuntien periaatteita ja päämääriä.

15. artikla

1. Jokaisella on oikeus kansalaisuuteen.

2. Keltään ei saa mielivaltaisesti riistää kansalaisuutta eikä evätä oikeutta kansalaisuuden vaihtamiseen.

16. artikla

1. Täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaisia rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvia rajoituksia. Heillä on yhtäläiset oikeudet avioliittoon, avioliiton aikana ja sen purkamisen jälkeen.
2. Avioliiton solmiminen tapahtukoon vain tulevien aviopuolisoiden vapaasta ja täydestä suostumuksesta.
3. Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan.

17. artikla

1. Jokaisella on oikeus omistaa omaisuutta yksin tai yhdessä toisten kanssa.
2. Keltään älköön mielivaltaisesti riistetäkö hänen omaisuuttaan.

18. artikla

Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, oman-tunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla hartautta ja uskonnollisia menoja.

19. artikla

Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta.

20. artikla

1. Kaikilla on oikeus rauhanomaiseen koontumis- ja yhdistymisvapauteen.
2. Ketään ei saa pakottaa liittymään mihinkään yhdistykseen.

21. artikla

1. Jokaisella on oikeus osallistua maansa hallitsemiseen joko välittömästi tai vapaasti valittujen edustajien välityksellä.
2. Jokaisella on yhtäläinen oikeus päästä maansa julkisiin toimiin.
3. Kansan tahto on hallitusvallan perusta; tämä tahto on ilmaistava määräaikailla ja aidoilla vaaleilla, joissa kaikilla on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja joissa äänestys on salainen tai muuta vaalivapauden turvaavaa menettelyä noudattava.

22. artikla

Jokaisella on yhteiskunnan jäsenenä oikeus sosiaaliturvaan sekä oikeus kansallisten toimenpiteiden ja kansainvälisen yhteistyön kautta kunkin maan järjestelmä ja voimavarat huomioonottaen, nauttia hänen ihmisarvolleen ja hänen yksilöllisen olemuksensa vapaalle kehitymiselle välttämättömiä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia.

23. artikla

1. Jokaisella on oikeus työhön, työpaikan vapaaseen valintaan, oikeudenmukaisiin ja tyydyttäviin työehtoihin sekä suojaan työttömyyttä vastaan.
2. Jokaisella on oikeus ilman minkäänlaista syrjintää samaan palkkaan samasta työstä.
3. Jokaisella työtä tekevällä on oikeus

kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa hänelle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon ja jota tarpeen vaatiessa täydentävät muut sosiaalisen suojelun keinot.

4. Jokaisella on oikeus perustaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa puolustamiseksi.

24. artikla

Jokaisella on oikeus lepoon ja vapaa- aikaan, työajan järkevään rajoittamiseen sekä määräaikaisiin palkallisiin lomiin.

25. artikla

1. Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskun-

nallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta.

2. Äideillä ja lapsilla on oikeus erityiseen huoltoon ja apuun. Kaikkien lasten, riippumatta siitä, ovatko he syntyneet avioliitossa tai sen ulkopuolella, tulee nauttia samaa yhteiskunnan suojaa.

26. artikla

1. Jokaisella on oikeus saada opetusta. Opetuksen on oltava ainakin alkeis- ja perusopetuksen osalta maksutonta. Alkeisopetuksen on oltava pakollinen. Teknistä ja ammattiopetusta on oltava yleisesti saatavilla, ja korkeamman opetuksen on oltava avoinna yhtäläisesti kaikille heidän kykyjensä mukaan.

2. Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskonto-ryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa rauhan ylläpitämiseksi.

3. Vanhemmilla on ensisijainen oikeus valita heidän lapsilleen annettavan opetuksen laatu.

27. artikla

1. Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista.

2. Jokaisella on oikeus niiden henkisten

ja aineellisten etujen suojaamiseen, jotka johtuvat hänen luomastaan tieteellisestä, kirjallisesta tai taiteellisesta tuotannosta.

28. artikla

Jokaisella on oikeus sellaiseen yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen järjestykseen, jonka puitteissa tässä julistuksessa esitetyt oikeudet ja velvollisuudet voivat täysin toteutua.

29. artikla

1. Jokaisella ihmisellä on velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan, koska vain sen puitteissa hänen yksilöllisen olemuksensa vapaa ja täysi kehitys on mahdollinen.

2. Käyttäessään oikeuksiaan ja nauttiessaan vapauksiaan kukaan ei ole mui-

den kuin sellaisten lailla säädettyjen rajoitusten alainen, joiden yksinomaisena tarkoituksena on turvata toisten oikeuksien ja vapauksien tunnustaminen ja kunnioittaminen sekä moraalinen, julkisen järjestyksen ja yleisen hyvinvoinnin oikeudet vaatimukset kansanvaltaisessa yhteiskunnassa.

3. Näitä oikeuksia ja vapauksia ei missään tapauksessa saa käyttää vastoin Yhdistyneiden Kansakuntien päämääriä ja periaatteita.

30. artikla

Mitään tässä julistuksessa ei saa tulkita niin, että valtio, ryhmä tai yksityinen henkilö voi sen perusteella katsoa oikeudekseen tehdä sellaista, mikä voisi hävittää tässä määriteltyjä oikeuksia ja vapauksia.

Suomen YK-liitto
puh. +358 (0)44 781 0300
ykliitto.fi
toimisto@ykliitto.fi

SEURAA MEITÄ

SUOMEN
YK-LIITTO

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND